

Η Ιστορία του Θωμά Γόρδωνος

Από την ΜΑΡΙΑ Δ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Θωμά Γόρδωνος,
Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης,
τόμοι Α+Β+Γ, μετάφρασις: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, φιλολογική επιμέλεια: Λαμπρινή Τριανταφυλλοπούλου, συνεπιμελητές: Άγγελος Μαντάς, Ν.Δ. Τριανταφυλλοπούλου, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 2015. (Το έργο συνοδεύεται από Γλωσσάριο καθώς και από Ευρετήριο Προσώπων και Τοπωνυμίων).

«**Τ**α πιο ολοκληρωμένα και σημαντικά ιστορικά έργα ξένων για το θέμα μας [· την Ελληνική Επανάσταση] εκδόθηκαν μετά την Επανάσταση από ανθρώπους που συμμετείχαν σε αυτήν, γνώριζαν τον τόπο και τους ανθρώπους. Είναι το *History of the Greek Revolution* (Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης) του Σκότου φιλέλληνα στρατηγού Thomas Gordon, που εκδόθηκε στο Εδιμβούργο το 1832, και η Ιστορία του George Finlay, που φέρει ακριβώς τον ίδιο τίτλο αλλά εκδόθηκε πολύ αργότερα, το 1861, στο Λονδίνο. Από τις δύο, η Ιστορία του Gordon εξαρχής έχει τύχει γενικής αποδοχής και έχει ευρύτατα χρησιμοποιηθεί, αν και καμία ελληνική της μετάφραση δεν ολοκληρώθηκε. Πρόκειται για μια πραγματική ιστορική σύνθεση, γραμμένη με βάση τα διαθέσιμα στον ίδιο στοιχεία και την προσωπική του αντίληψη και γνώση αλλά πάντοτε με ακρίβεια, αξιοπιστία, αντικειμενικότητα και σοβαρή ιστορική ανάλυση».

Στο απόσπασμα αυτό¹ από την *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, η ιστορικός Ελένη Αγγελομάτη-Τσουγκαράκη τοποθετεί με ακρίβεια το έργο του σημαντικού αυτού σκωτσέζου φιλέλληνα. Ενός έργου που λειτούργησε ως βάση για κάθε μετέπειτα απόπειρα συγγραφής της Ιστορίας της Ελληνικής Επανάστασης – ιδιαίτερος δε εκείνων του George Finlay και του Σπυριδώνα Τρίκοιπη.

Ο Thomas Gordon γεννήθηκε το 1788 στην Βορειοανατολική Σκωτία. Ήταν γόνος ευκατάστατης οικογένειας. Εξ αυτού, έλαβε υψηλού επιπέδου παιδεία στο Ήτον και στην Οξφόρδη. Ταξίδεψε πολύ, ενώ υπηρέτησε και στον βρετανικό, ρωσικό και ανοβεριανό στρατό.

Ο σερ Τόμας Γκόρντον, Αθήνα, Εθνικό Ιστορικό Μουσείο.

Η έκρηξη της Ελληνικής Επανάστασης του δημιούργησε συγκίνηση που γρήγορα μεταφράστηκε όχι μόνον σε υλική και ηθική συμπαράσταση, αλλά και σε έμπρακτη συμμετοχή: στις αρχές της Επανάστασης πολέμησε με τον Δημήτριο Υψηλάντη και πήρε μέρος στην πολιορκία της Τριπολιτσάς. Στην διετία 1826-1827 επανήλθε προκειμένου να συνδράμει τους Έλληνες στην δύσκολη κατάσταση της προέλασης του Ιμπραήμ στην Πελοπόννησο και την Στερέα. Μετέφερε το τελευταίο ποσόν του δεύτερου αγγλικού δανείου, προσπάθησε με τον Φαβιέρο να αναδιοργανώσει τον τακτικό στρατό και πήρε μέρος στην μοιραία μάχη του Φαλήρου. Μετά το τέλος της Επανάστασης, μοίραζε τον χρόνο του ανάμεσα στην Σκωτία και την Ελλάδα. Στην χώρα που αγάπησε και βοήθησε όσο λίγοι, φρόντισε να αποκτήσει σπίτι αρχικά στο Άργος και, στην συνέχεια, στην Αθήνα. Υπηρέτησε στον ελληνικό στρατό από τον οποίον και αποστρατεύθηκε με τον βαθμό του αντιστρατήγου. Πέθανε στην Σκωτία το

1841. Στην διάρκεια της παραμονής του στην Σκωτία, ο Thomas Gordon συνέγραψε το δίτομο έργο του *History of the Greek Revolution*, το οποίο εκδόθηκε το 1832 στο Λονδίνο και το Εδιμβούργο. Το έργο αυτό, αν και γράφτηκε τόσο σύντομα μετά τα γεγονότα, παραμένει θαυμαστό για την εγκυρότητα, την αντικειμενικότητα, την νηφαλιότητα στην προσέγγιση των γεγονότων, την μετριοπάθεια στην αποτίμηση των τεκταινομένων, την σεμνότητα του συγγραφέα στο να μην προβάλλει τον εαυτό του ακόμη και σε περιστατικά στα οποία είχε πρωταγωνιστήσει. Και που, παρ' όλη του την σημασία, παρέμεινε επί μακρόν αμετάφραστο στην ελληνική γλώσσα.

Έχοντας κατανοήσει την σημασία του έργου του Gordon, ο χαλκότερος ιστοριοδίφης ερευνητής και μελετητής της Επανάστασης Γιάννης Βλαχογιάννης –παρότι και ο ίδιος σε κακή οικονομική κατάσταση– εμπιστεύ-

τηκε το 1903 την μετάφραση του έργου του Gordon στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη προκειμένου και το πολύτιμο έργο να βρει, επιτέλους, την ελληνική μετάφρασή του, και να δώσει στον πενόμενο φίλο του την δυνατότητα να έχει ένα κάποιο εισόδημα από αυτήν την εργασία. Έσπευσε, μάλιστα, να αναγγείλει την έκδοση στην οποία, μεταξύ άλλων τόνιζε πως «αγγέλλει»: «...την προσεχή έκδοσιν του πολυτόμου συγγράμματος του Γόρδωνος κατά μετάφρασιν φιλοτεχνηθείσαν χάριν εμού υπό του λογιού φίλου μου κ. Αλεξάνδρου Παπαδιαμάντη, βαθέος γνώστου της Αγγλικής γλώσσης και αριστοτέχνου χειριστού της Ελληνικής».

Ο Παπαδιαμάντης εργάστηκε σκληρά για την ολοκλήρωση του έργου που είχε αναλάβει. Ο ίδιος έγραφε στο Βλαχογιάννη, τον Ιανουάριο του 1904: «Πέντε ημέρας εδοκίμασα το σύστημα της οκτώωρου εργασίας, όπως ζητείς. (Εισήλθα εις τον Β' τόμον.) Ο λιχανός της δεξιάς μου έχει δαρμούς και πόνους, και τα δύο άλλα δάκτυλα πάσχουσι σκληρύνειν του δέρματος. Η μέση μου πονεί. Ωστε ξανακίλισα πίσω εις το πεντάωρον».

Ήρθαν έτσι τα πράγματα που η Ιστορία του Γόρδωνος δεν στάθηκε δυνατόν, παρά τις προσπάθειες του Βλαχογιάννη, να εκδοθεί ούτε ενόσω ζούσε ο Παπαδιαμάντης, ούτε μετά τον θάνατό του. Περισσότερο από εκατό χρόνια μετά, την σκυτάλη πήρε –σαν δείγμα τιμής προς τις μεγάλες αυτές μορφές των ελληνικών γραμμάτων του β' μισού του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα– το ΜΙΕΤ. Έστω και τόσο αργοπορημένα, το βήμα που η ελληνική κοινωνία όφειλε προς τον Gordon, προς τον Παπαδιαμάντη και προς τον Βλαχογιάννη έγινε με την αρτιότερη φιλολογική και συνολική επιμέλεια έκδοσης, από τον καταλλήλοτερο φορέα: το Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης της Ελλάδος που συνεχίζει να μας εκπλήττει με τις επιλογές ουσίας, ενιαυσθίας και ποιότητας των εκδόσεών του. ▲

¹ *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού 1770-2000*, τόμος Γ', Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, κεφάλαιο VI: «Ιστορικές Πηγές του Αγώνα. Έγγραφα, Απομνημονεύματα, πρώτες Ιστορίες», σ. 371-388.